

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Epistémické částice v neformální mluvené češtině

Bakalářská práce

Autor: Kateřina Hejkalová
Studijní program: B0114A090005 Český jazyk a literatura se zaměřením
na vzdělávání
Studijní obor: Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělání
Společenské vědy se zaměřením na vzdělání
Vedoucí práce: PhDr. Jana Bílková, Ph.D.
Oponent práce: PhDr. Hana Burešová, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Kateřina Hejkalová

Studium: P20P0309

Studijní program: B0114A090005 Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání

Studijní obor: Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání, Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání

Název bakalářské práce: Epistémické částice v neformální mluvené češtině

Název bakalářské práce AJ: Epistemic particle in informal spoken Czech

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tématem bakalářské práce je uplatnění částic vyjadřujících různé stupně jistotní modalit v současných neformálních mluvených textech. Cílem práce je charakteristika vybraných jistotně modalitních částic z hlediska jejich frekvence, významu a funkcí a popis jejich nejčastějších kolokací v neformálních mluvených rozhovorech. Text je založen na jazykové analýze zvukových nahrávek autentických dialogů z korpusu současné mluvené češtiny Oral v1.

GREPL, M. – ŠIMÍK, R.: Epistémická modalita. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. 2017.
URL: https://www.czechency.org/slovník/EPISTÉMICKÁ_MODALITA (poslední přístup: 13. 12. 2021)

GREPL, M.: Některé problémy jistotní modalit. Slovo a slovesnost, 40, 1979, s. 102–104.

GREPL, M. – KARLÍK, P.: Skladba spisovné češtiny. Praha: SPN, 1986.

Mluvnice češtiny 3. Skladba. Praha: Academia, 1986.

PANEVOVÁ, J. a kol.: Čas a modalita v češtině. 1971.

SVOBODA, K.: K pojetí modálnosti a k systému modálních výrazů. Jazykovedný časopis, 18, 1967, s. 84nn.

Zadávací pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Jana Bílková, Ph.D.

Oponent: PhDr. Hana Burešová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 17.12.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Epistémické částice v neformální mluvené češtině vypracovala pod vedením vedoucí závěrečné práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 4.5.2023

Podpis:

Poděkování

Ráda bych touthle cestou poděkovala vedoucí bakalářské práce PhDr. Janě Bílkové, Ph.D. za odborné vedení práce, za cenné rady, připomínky a čas, který mi věnovala.

Anotace

Hejkalová, Kateřina. Epistémické částice v neformální mluvené češtině. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2023. 51 s. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce se zabývá epistémickými částicemi v neformální mluvené češtině. Cílem práce je charakterizovat a porovnat pět nejfrekventovanějších epistémických částic z hlediska jejich frekvence a výskytu jak mluveném projevu, tak v psaných textech a popis jejich nejčastějších kolokací. Výzkum je prováděn v online portálu Český národní korpus. Pro tento výzkum bylo čerpáno z mluvených korpusů ORAL v1 a ORTOFON v2 a psaného korpusu SYN2020. Výchozím korpusem této práce je mluvený korpus ORAL v1. Dále si práce klade za cíl zmapovat vzájemné kolokace mezi pěti nejfrekventovanějšími epistémickými částicemi a zjistit motivaci mluvčího užívat tyto kolokace. V práci zjišťujeme, že nejfrekventovanějšími epistémickými částicemi, dle relativní frekvence mluveného korpusu ORAL v1, jsou částice *asi*, *třeba*, *možná*, *určitě*, *snad*. Tyto epistémické částice mezi sebou vytváří dvacet pět kolokací. Nejužívanější kolokace vznikají zdvojením těchto částic. Nejfrekventovanější kolokací je spojení *asi asi*.

Klíčová slova: epistémické částice, kolokace, frekvence, korpus ORAL v1

Annotation

Hejkalová, Kateřina. Epistemic particle in informal spoken Czech. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2023. 51 s. Bachelor Thesis.

This bachelor thesis deals with epistemic particles in informal spoken Czech. The aim of the thesis is to characterize and compare the five most frequent epistemic particles in terms of their frequency and occurrence both in spoken speech and in written texts and a description of their most frequent collocations. The research is carried out in the Czech National Corpus online portal. For this research, the spoken corpora ORAL v1 and ORTOFON v2 and the written corpus SYN2020 were used. The starting corpus of this work is the spoken corpus ORAL v1. Furthermore, the thesis aims to map the mutual collocations between the five most frequent epistemic particles and to find out the motivation of the speaker to use these collocations. In the thesis, we find that the most frequent epistemic particles, according to the relative frequency of the spoken corpus ORAL v1, are the particles *asi*, *třeba*, *možná*, *určitě*, *snad*. These epistemic particles form twenty-five collocations with each other. The most used collocations are formed by doubling these particles. The most frequent collocation is the conjunction *asi asi*.

Keywords: epistemic particle, collocation, frequency, corpus ORAL v1

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2022 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: 4.5.2023

Student: Kateřina Hejkalová

Podpis:

OBSAH

SEZNAM TABULEK.....	10
ÚVOD.....	12
1 MODALITA	13
1.1 JISTOTNÍ MODALITA.....	13
1.1.1 PROBLÉMY JISTOTNÍ MODALITY	18
1.1.2 EPISTÉMICKÉ ČÁSTICE.....	18
2 ČESKÝ NÁRODNÍ KORPUS	20
2.1 APLIKACE KONTEXT	20
2.1.1 MLUVENÝ KORPUS ORAL v1.....	20
2.1.2 MLUVENÝ KORPUS ORAL v1 A MLUVENÝ KORPUS ORTOFON v2.....	21
2.1.3 PSANÝ KORPUS SYN2020.....	22
2.1.4 TRANSKRIPCE MLUVENÝCH KORPUSŮ ORAL v1 A ORTOFON v2.....	22
3 NEJFREKVENTOVANĚJŠÍ EPISTÉMICKÉ ČÁSTICE	24
3.1 EPISTÉMICKÁ ČÁSTICE <i>ASI</i>	24
3.2 EPISTÉMICKÁ ČÁSTICE <i>TŘEBA</i>	26
3.3 EPISTÉMICKÁ ČÁSTICE <i>MOŽNÁ</i>	28
3.4 EPISTÉMICKÁ ČÁSTICE <i>URČITĚ</i>	29
3.5 EPISTÉMICKÁ ČÁSTICE <i>SNAD</i>	31
4 KOLOKACE MEZI PĚTI NEJFREKVENTOVANĚJŠÍMI EPISTÉMICKÝMI ČÁSTICEMI.....	33
4.1 KOLOKACE ZDVOJENÉ	34
4.1.1 ZDVOJENÁ KOLOKACE <i>ASI ASI</i>	34
4.1.2 ZDVOJENÁ KOLOKACE <i>TŘEBA TŘEBA</i>	35
4.1.3 ZDVOJENÁ KOLOKACE <i>MOŽNÁ MOŽNÁ</i>	36
4.1.4 ZDVOJENÁ KOLOKACE <i>URČITĚ URČITĚ</i>	37

4.1.5	ZDVOJENÁ KOLOKACE <i>SNAD SNAD</i>	38
4.2	KOLOKACE RŮZNÝCH ČÁSTIC	39
4.2.1	KOLOKACE RŮZNÝCH ČÁSTIC <i>ASI MOŽNÁ</i>	40
4.2.2	SKUPINA S RELATIVNÍ FREKVENCÍ 3,0–4,0.....	41
4.2.3	SKUPINA S RELATIVNÍ FREKVENCÍ 2,0–3,0.....	42
4.2.4	SKUPINA S RELATIVNÍ FREKVENCÍ 1,0–2,0.....	43
4.2.5	SKUPINA S RELATIVNÍ FREKVENCÍ 0–1,0.....	44
	ZÁVĚR	47
	SEZNAM LITERATURY.....	49

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Porovnání relativní frekvence epistémických částic	24
Tabulka 2 Frekvence epistémické částice <i>asi</i> v psaných textech.....	25
Tabulka 3 Frekvence epistémické částice <i>asi</i> – pohlaví	25
Tabulka 4 Frekvence epistémické částice <i>asi</i> – vzdělání.....	25
Tabulka 5 Frekvence epistémické částice <i>asi</i> – věk.....	25
Tabulka 6 Kolokace epistémické částice <i>asi</i>	25
Tabulka 7 Nejfrekventovanější slovní druh před a za epistémickou částicí <i>asi</i>	26
Tabulka 8 Frekvence epistémické částice <i>třeba</i> v psaných textech	27
Tabulka 9 Frekvence epistémické částice <i>třeba</i> – pohlaví.....	27
Tabulka 10 Frekvence epistémické částice <i>třeba</i> – vzdělání	27
Tabulka 11 Frekvence epistémické částice <i>třeba</i> – věk	27
Tabulka 12 Kolokace epistémické částice <i>třeba</i>	27
Tabulka 13 Nejfrekventovanější slovní druh před a za epistémickou částicí <i>třeba</i>	28
Tabulka 14 Frekvence epistémické částice <i>možná</i> v psaných textech	28
Tabulka 15 Frekvence epistémické částice <i>možná</i> – pohlaví.....	29
Tabulka 16 Frekvence epistémické částice <i>možná</i> – vzdělání	29
Tabulka 17 Frekvence epistémické částice <i>možná</i> – věk.....	29
Tabulka 18 Kolokace epistémické částice <i>možná</i>	29
Tabulka 19 Nejfrekventovanější slovní druh před a za epistémickou částicí <i>možná</i>	29
Tabulka 20 Frekvence epistémické částice <i>určitě</i> v psaných textech	30
Tabulka 21 Frekvence epistémické částice <i>určitě</i> – pohlaví.....	30
Tabulka 22 Frekvence epistémické částice <i>určitě</i> – vzdělání	31
Tabulka 23 Frekvence epistémické částice <i>určitě</i> – věk.....	31
Tabulka 24 Kolokace epistémické částice <i>určitě</i>	31
Tabulka 25 Nejfrekventovanější slovní druh před a za epistémickou částicí <i>určitě</i>	31
Tabulka 26 Frekvence epistémické částice <i>snad</i> v psaných textech.....	32
Tabulka 27 Frekvence epistémické částice <i>snad</i> – pohlaví	32
Tabulka 28 Frekvence epistémické částice <i>snad</i> – vzdělání.....	32
Tabulka 29 Frekvence epistémické částice <i>snad</i> – věk.....	33

Tabulka 30 Kolokace epistémické částice <i>snad</i>	33
Tabulka 31 Nejfrekventovanější slovní druh před a za epistémickou částicí <i>snad</i>	33
Tabulka 32 Frekvence zdvojených kolokací.....	34
Tabulka 33 Frekvence kolokací různých částic	40

ÚVOD

Tato práce se zabývá epistémickými částicemi v neformální mluvené češtině. Cílem této práce je charakteristika pěti nejfrekventovanějších epistémických částic z hlediska jejich frekvence, výskytu a popis jejich nejčastějších kolokací. Dále se v této práci blíže podíváme na kolokace mezi pěti nejfrekventovanějšími epistémickými částicemi a pokusíme se odhalit motivaci mluvčího užívat tato spojení. Výzkum je založen na jazykové analýze zvukových nahrávek autentických dialogů z korpusu současné mluvené češtiny ORAL v1. Doklady z korpusu mluvené češtiny ORAL v1 budou porovnávány s doklady novějšího korpusu mluvené češtiny ORTOFON v2 a s doklady psaného korpusu SYN2020. Práce je rozdělena na teoretickou část a praktickou část. V teoretické části se nejdříve seznámíme s modalitou v obecném pojetí. Dále si blíže specifikujeme epistémickou (jistotní) modalitu a poukážeme na některé její problémy. Teoretická část je zakončena pojednáním o epistémických částicích. V praktické části si nejdříve představíme samotný portál Český národní korpus, aplikaci KonText a mluvené korpusy ORAL v1, ORTOFON v2 a psaný korpus SYN2020. Zmíníme také transkripci, jak v korpusu ORAL v1, tak v korpusu ORTOFON v2. V praktické části se dále zabýváme charakteristikou nejfrekventovanějších epistémických částic z hlediska frekvence a výskytu v psaných textech a mluveném projevu. V mluveném projevu se zaměříme na rozdíly výskytu nejfrekventovanějších epistémických částic v kategorii pohlaví, věku a vzdělání. Dále se v praktické části budeme zabývat motivací mluvčího tvořit a užívat kolokace mezi nejfrekventovanějšími epistémickými částicemi.

1 MODALITA

V této práci budeme vycházet především z Greplova pojetí modalit.¹ Grepl považuje modalitu za podstatný znak každé výpovědi. Modalitu rozděluje na obecnou (postojovou), voluntativní a jistotní. Modalitu obecnou reprezentuje věta (1), modalitu voluntativní věta (2) a modalitu jistotní věta (3). Modalita obecná je konstitutivním rysem výpovědi, vyskytuje se v každé výpovědi. Modalita voluntativní a jistotní je nekonstitutivním rysem výpovědi, nemusí být přítomna v každé výpovědi. Pokud je modalita voluntativní a jistotní přítomna, tak se navrstvuje na modalitu obecnou. Obecná modalita vyjadřuje postoj mluvčího. Podle postoje mluvčího rozděluje věty na oznamovací, tázací, rozkazovací a práci. Vyjadřovacími prostředky obecné modalit je slovesný modus (věta podle postoje mluvčího), druh koncové intonace a ve větách tázacích a pracích partikule. Modalita voluntativní se objevuje ve větách oznamovacích, tázacích a pracích. Vyjadřuje, zda činitel (původce) děje realizuje daný děj jako nutný (*musí*), možný (*může*) nebo záměrný (*hodlá/chce*).² Modalitu jistotní můžeme také nazývat modalitou subjektivní. O tomto typu modalit blíže pojednáme v následující kapitole.

- (1) *Anička hraje na housle.*
- (2) *Anička **musí** hrát na housle.*
- (3) *Anička **možná** hraje na housle.*

1.1 JISTOTNÍ MODALITA

Vedle termínu jistotní modalita existují i označení epistémická modalita, pravdivostní modalita, pravděpodobnostní modalita, epistémický postoj či jistotné modalitní postoj.³ Jak již bylo zmíněno v kapitole o modálnosti, jistotní modalita a voluntativní modalita jsou nekonstitutivním rysem výpovědi. Ve Skladbě

¹ GREPL, Miroslav. K podstatě modálnosti. In: Otázky slovanské syntaxe 3: Sborník symposia *Modální výstavba výpovědi v slovanských jazycích*. Brno, 1971, s.23–38

² Stanislav Žaža (2017): VOLUNTATIVNÍ MODALITA. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. URL: https://www.czechency.org/slovník/VOLUNTATIVNÍ_MODALITA (poslední přístup: 31. 1. 2023)

³ GREPL, M. – ŠIMÍK, R.: Epistémická modalita. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. 2017. URL: https://www.czechency.org/slovník/EPISTÉMICKÁ_MODALITA (poslední přístup: 31. 1. 2023)

spisovné češtiny autoři Grepl a Karlík zařadili jistotní modalitu k subjektivně modálním a emocionálním postojům mluvčího. Poukazují na to, že ve většině komunikativních funkcí identifikujeme alespoň jeden subjektivní postoj mluvčího k obsahu výpovědi. Určitý typ postoje však není vázán na konkrétní druh komunikativní funkce. Komunikativní funkce a postoje mluvčího jsou signalizovány rozdílnými jevy. Postoje mluvčího ve výpovědi lze vyjádřit různými způsoby a prostředky. Grepl a Karlík považují postoje mluvčího ve výpovědi za specifický druh predikátu. Na výstavbě postojového predikátu se podílí mluvčí a propoziční obsah, ke kterému mluvčí zaujímá nějaký postoj. Obecně lze postoje mluvčího ve výpovědi definovat jako psychický stav mluvčího, který mluvčí prožívá při realizaci komunikativního záměru. Adresát poté předpokládá, že sdělení mluvčího odpovídá pravdě. Postoje můžeme vyjádřit postojovými predikátory nebo jinými způsoby a prostředky. Mezi ně můžeme zařadit různé částice, změnu slovosledu a umístění větného přízvuku. V publikaci *Skladba spisovné češtiny* Grepl a Karlík rozdělují postoje do čtyř postojových kategorií podle jejich obsahové charakteristiky a způsobu vyjadřování na postoje jistotně modalitní (4), postoje preferenční (5) vyjadřující postoj vůle, zájmu, ochoty, přání, náležitosti a vhodnosti týkající se realizace či nerealizace nějaké budoucí činnosti, postoje evaluativní (6) dále člení na eticky hodnotící a emocionálně hodnotící, a postoje ryze emocionální (7) zahrnující údiv a překvapení.⁴

(4) *Petr určitě dorazí.*

(5) *Chci Petru doprovodit na autobus.*

(6) *Jsem ráda, že Petr dorazí.*

(7) *Udivuje mě, že doprovodil Petru na autobus.*⁵

Jistotní modalitu můžeme definovat jako různý stupeň subjektivního přesvědčení mluvčího o platnosti propozičního obsahu. To znamená, že mluvčí sděluje propoziční obsah výpovědi s různou mírou jistoty o jeho platnosti. O platnosti může být mluvčí plně přesvědčen, poté hovoříme o propozičním obsahu jako plně jistém, nebo propoziční obsah považuje pouze za pravděpodobný, tedy si není propozičním

⁴ GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Skladba spisovné češtiny*. Praha: SPN, 1986. s 82–102

⁵ Podobné příklady uvádí GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Skladba spisovné češtiny*. Praha: SPN, 1986. s 82–102

obsahem plně jistý. Mluvčí svůj postoj prezentuje jako kladný nebo záporný, podmíněný či nepodmíněný. Jistotní modalitu můžeme vyjádřit lexikálními prostředky a gramatickými prostředky. Mezi lexikální prostředky patří postojové predikátory, modální částice a modální slovesa. Ke gramatickým prostředkům řadíme kondicionál jako ekvivalent k modálním částicím, futurum a cizí mínění ve smyslu nezaručeného tvrzení. Prostředky lexikální a gramatické se navzájem mohou doplňovat či násobit. Platnost propozičního obsahu lze vyjadřovat formou souvětňnou nebo přímo v syntaktické struktuře výpovědi.⁶

Postojové predikátory mohou být odděleny od propozičního obsahu. Jádrem těchto predikátorů jsou verba *putandi*. Tato slovesa označují myšlenkové procesy a mentální stavy. Predikátor zakládá nadřazenou větu a propoziční obsah nalezneme ve větě podřazené začínající spojkou *že* (8). Predikátory zpravidla nalezneme ve tvaru 1. os. sg. přítomného času. Mezi nejužívanější postojové predikátory patří: *jsem přesvědčen, jsem si jist, je nesporné, je jisté, předpokládám* aj. Některé predikátory nabývají povahy frazeologické i hovorového charakteru: *sázím se, vypadá to, dám za to krk* aj. Postojové predikátory také vyjadřují různý stupeň jistoty. Predikátory vyjadřující jistotu téměř nulovou jsou často doprovázeny kondicionálovou formou (9). Kondicionálovou formu také nalezneme, pokud jsou postojové predikátory negovány (10). Naopak přesvědčení o plné platnosti můžeme vyjádřit predikátorem *vím, že*. Postojové hodnoty lze vyjadřovat i přímo v syntaktické struktuře výpovědi. Jedním z hlavních prostředků jsou modální částice, o kterých blíže pojednáme v kapitole Epistémické částice. Dalším prostředkem jsou modální slovesa *moci* a *muset*. Zastávají však funkci sekundární, jelikož primárně slouží jako prostředek modality voluntativní. Význam modálních sloves přechází od modality voluntativní k modalitě jistotní v případě, kdy substantivum postrádá aktivnost, většinou se jedná o substantiva neživotná, tudíž nemůže být původcem modality. Pokud však do popředí vystupuje mluvčí jako původce modality, tak si ponechávají modalitu voluntativní.⁷ Modální slovesa ve funkci jistotně modalitní podávají informaci o tom, do jaké míry je mluvčí přesvědčen o platnosti či neplatnosti propozičního obsahu. V těchto případech tedy

⁶ Mluvnice češtiny 3. *Skladba*. Praha: Academia, 1986. s.355–367

⁷ GREPL, Miroslav. K podstatě modalitnosti. In: *Otázky slovanské syntaxe 3: Sborník symposia Modální výstavba výpovědi v slovanských jazycích*. Brno, 1971, s.23–38

neinformují o nutnosti nebo možnosti realizace či nerealizace děje. Mohou být tedy zaměnitelné postojovými predikátory nebo modálními částicemi (11). Platnost s vysokým stupněm jistoty záporného propozičního obsahu lze vyjádřit kladným slovesem *muset* s negovaným infinitivem nebo záporným slovesem *moci* s kladným infinitivem (12). Naopak platnost s nízkým stupněm jistoty záporného propozičního obsahu se vyjadřuje slovesem *moci* nebo slovesem *nemuset* (13). Modální sloveso může mít i formu kondicionálu. Kondicionálu v některých případech nabývá i modální sloveso *mít* (14). Jistotní modalitu nalezneme především ve větách oznamovacích, ale může se objevit i ve větách tázacích. Otázka není primární funkcí, jelikož mluvčí neusiluje o odpověď, pouze chce vyzdvihnout svou pochybnost o platnosti propozičního obsahu. Otázky obsahující jakékoliv vyjádření jistoty nazýváme deliberativní. Nejistotu lze vyjádřit i morfologickou formou futura (15). Nejistotu můžeme signalizovat i nepřímo, a to v případech, kdy se nejedná o tvrzení mluvčího, ale o tvrzení cizí či přejaté, tedy nezaručené. Hlavně se používají verba dicendi a verba recipiendi (*říká se/říkají, povídá se/povídají* aj.). I částice *prý, údajně* a *snad* odkazují k cizímu mínění. V hovorovém jazyce se pojí se slovesem *mít* (16). V mluvených projevech na jistotní modalitu poukazují i osamostatnělé vedlejší věty nebo pokleslé útvary souvětí. Některé spojky nabývají povahy částic a podílí se i různé typy intonace. Jedná se například o výpovědi začínající na částici *že*, která nese větný přízvuk⁸ (17).

V rámci jistotní modalitty rozlišujeme různé hodnoty platnosti. Od plné jistoty propozičního obsahu kladného i záporného až po nulovou jistotu propozičního obsahu kladného i záporného. Platnost dělíme na čtyři základní hodnoty. 1. Plná jistota mluvčího o platnosti propozičního obsahu kladného i záporného. V těchto případech nezáleží, zda je propoziční obsah objektivně pravdivý a z čeho pramení. Tato hodnota se zpravidla nevyjadřuje specifickým způsobem, kromě dialogu, kde může být vyjádřena predikátorem *vím, že*. 2(a). Vysoký stupeň přesvědčení

⁸ Mluvnice češtiny 3. *Skladba*. Praha: Academia, 1986. s. 355–367, GREPL, M. – ŠIMÍK, R.: Epistémická modalita. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. 2017. URL: https://www.czechency.org/slovník/EPISTEMICKÁ_MODALITA (poslední přístup: 31. 1. 2023), GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Skladba spisovné češtiny*. Praha: SPN, 1986. s. 82–102,

mluvčího o platnosti propozičního obsahu kladného i záporného. Tato hodnota se blíží k hodnotě 100 %. Můžeme ji vyjádřit jako *jsem přesvědčen, že*. 2(b). Vysoký stupeň přesvědčení mluvčího o neplatnosti propozičního obsahu kladného i záporného. Tato hodnota se blíží k hodnotě 0 %. Můžeme ji vyjádřit jako *nejsem přesvědčen, že* nebo *pochybují, že*. 3(a). Střední stupeň přesvědčení mluvčího o platnosti propozičního obsahu kladného i záporného. Tuto hodnotu nalezneme v rozmezí 50 % a výše. Lze vyjádřit jako *předpokládám, že* nebo *domnívám se, že*. 3(b). Střední stupeň přesvědčení mluvčího o neplatnosti propozičního obsahu kladného i záporného. Tuto hodnotu nalezneme v rozmezí 50 % a níže. Hodnotu lze vyjádřit jako *nepředpokládám, že*. 4. Nízký stupeň přesvědčení mluvčího o platnosti propozičního obsahu kladného i záporného. Tato hodnota se pohybuje okolo 50 %. Můžeme ji vyjádřit jako *je možné, že*. Tato hodnota je specifická, nejenže se pohybuje okolo padesáti procent, ale zároveň připouští platnost propozičního obsahu kladného i propozičního obsahu záporného. Jistotní modalita v některých případech vyjadřuje i postoj naděje (*doufám, že*), obavy (*bojím se, že*) nebo hypotézy (*dejme tomu, že*).⁹

- (8) *Jsem přesvědčen, že nečekaný výlet Andreu potěší.*
- (9) *Pochybují, že by ten autobus (byl) měl zpoždění.*
- (10) *Nepochybují, že by ten autobus měl zpoždění.*
- (11) *Naše rozhodnutí **muselo** Aničku překvapit. (modální sloveso) = **Jsem přesvědčen**, že naše rozhodnutí Aničku překvapilo. (postojový predikátor) = Naše rozhodnutí **určitě** Aničku potěšilo. (modální částice)*
- (12) *Naše rozhodnutí **muselo** Aničku nepřekvapit. / Naše rozhodnutí **nemohlo** Aničku překvapit.*
- (13) *Mohl o tom **nemluvit**. / **Nemusel** o tom mluvit.*
- (14) *V knihovně by měli mít ještě otevřeno.*
- (15) *Ta polička nebude dobře upevněna.*
- (16) *Měl se prý oženit s bohatou ženou.*
- (17) *Že zase nepřinesl úkol!¹⁰*

⁹ Mluvnice češtiny 3. *Skladba*. Praha: Academia, 1986. s.362–365 a GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Skladba spisovné češtiny*. Praha: SPN, 1986. s.89–90

¹⁰ Podobné příklady uvádí Mluvnice češtiny 3. *Skladba*. Praha: Academia, 1986. s.362–365 a GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Skladba spisovné češtiny*. Praha: SPN, 1986. s.89–90

1.1.1 PROBLÉMY JISTOTNÍ MODALITY

V rámci jistotní modalit lze narazit i na určité problémy. Propoziční obsah je kladný nebo záporný. Pokud tedy vyjadřujeme vysoký stupeň přesvědčení mluvčího o platnosti kladného propozičního obsahu, tak mu zároveň odpovídá nízký stupeň přesvědčení mluvčího o platnosti propozičního obsahu záporného a naopak. V tomto případě můžeme utvořit téměř synonymní konstrukce. V prvním případě se jedná o kladný propoziční obsah a v druhém případě o záporný propoziční obsah (18). Na problematiku padesátiprocentní jistoty jsme již narazili. Tato hodnota je specifická tím, že vyjadřuje současně platnost propozičního obsahu kladného i záporného. Tato hodnota je základním východiskem pro otázku, a tak se zde objevuje možnost rozvinout zjišťovací otázku v otázku disjunktivní (19). Ovšem vyjádření propozičního obsahu kladného a zároveň propozičního obsahu záporného má omezené možnosti. Lze signalizovat pouze predikátorem *je možné*, *že*, adverbium *možná*, kondicionálovou nebo indikativní formou modálního slovesa *moci*. Na ostatní výrazy nebo predikátory nelze tato hodnota aplikovat (20). Můžeme však vytvořit formulaci, která se této hodnotě přibližuje (21). Zároveň však tuto větu nelze formulovat obráceně¹¹(22).

(18) *Jsem přesvědčen, že odešel. x Pochybuji, že neodešel.*

(19) *Přišel, nebo nepřišel?*

(20) *Myslím, že odjel, a myslím, že neodjel.*

(21) *Myslím, že už odjel, ale přesvědčen o tom nejsem.*

(22) *Jsem přesvědčen, že už odjel, ale nemyslím si to.¹²*

1.1.2 EPISTÉMICKÉ ČÁSTICE

Epistémické částice nalezneme i pod termíny modální částice, jistotně modalitní částice, částice hodnotící modalitní a v rámci jazykovědy, která nepracuje s větňčlenskou syntaxí jsou nazývány větná příslovce nebo epistémická příslovce z důvodu funkčního a částečně i historického. Epistémické částice vyjadřují postoj mluvčího k pravdivosti propozičního obsahu výpovědi. Mluvčí vyjadřuje různou míru jistoty o platnosti sdělovaného propozičního obsahu od platnosti plně jisté přes

¹¹ GREPL, M.: *Některé problémy jistotní modalit*. Slovo a slovesnost, 40, 1979, s. 102–104.

¹² Podobné příklady uvádí GREPL, M.: *Některé problémy jistotní modalit*. Slovo a slovesnost, 40, 1979, s. 102–104.

pravděpodobnou až po platnost nejistou. Epistémické části mají povahu vsunutých predikátů, ale nevstupují do syntaktických vztahů s jinými větnými členy. Tím, že nemají větněčlenskou platnost, tak se na ně nelze ptát doplňovacími otázkami, ale lze těmito částicemi odpovídat na otázky zjišťovací či doplňovací. Někdy stojí v kombinaci s citoslovci (*ano, ne*) a někdy slouží jako jejich alternativa (23). Epistémické částice však nejsou větnými ekvivalenty, ale elipsami odpovídajících vět. Nalezneme je v oznamovacích větách, ve zjišťovacích otázkách, imperativních a zvolacích větách. Při použití epistémických částic v otázkách mluvčímu nezáleží na pravdivosti, ale na úspěšnosti mluvního aktu. Po přidání epistémické částice do otázky se mění její intonace a stává se řečnickou otázkou nebo deliberativní otázkou. Již jsem zmínila, že se epistémické částice někdy nazývají větnými příslovci. Větná příslovce zastávají obdobnou funkci jako epistémické částice, ale na rozdíl od epistémických částic se mohou transformovat do uvozovacích vět (*pravděpodobně – je pravděpodobné*) nebo nabývat povahu vsuvek. Pokud však odhlédneme od těchto formálních problémů, lze epistémické částice a větná příslovce považovat za jednu skupinu. Mezi nejpoužívanější epistémické částice patří *asi, snad, třeba, určitě, možná*. Blíže o nich pojednáme v kapitole Nejfrekventovanější epistémické částice. Dále do této skupiny řadíme epistémické částice: *nejspíš, zajisté, nesporně, rozhodně, zaručeně, bezpochyby, nepochybně, dozajista, zjevně, zřejmě, pravděpodobně, patrně, stěží, sotva*. Epistémické částice v rámci jistotní modality vyjadřují různý stupeň přesvědčení o platnosti propozičního obsahu. Od vysokého přesvědčení o platnosti propozičního obsahu, kde mohou i nemusí nést intonační centrum, přes střední a nízký stupeň přesvědčení o platnosti propozičního obsahu, kde nejsou nositeli intonačního centra, až po vysoký stupeň neplatnosti, kde jsou vždy nositelem intonačního centra. V některých případech mohou i postojové predikátory získat povahu epistémických částic. Jedná se například o postojové predikátory *myslím, tuším, hádám, předpokládám, zdá se*¹³(24).

¹³ Miroslav Grepl, Marek Nekula (2017): EPISTÉMICKÁ ČÁSTICE. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. URL: https://www.czechency.org/slovník/EPISTÉMICKÁ_ČÁSTICE (poslední přístup: 31. 1. 2023) a Mluvnice češtiny 3. Skladba. Praha: Academia, 1986. s.365–366

(23) *Půjdeš s námi do knihovny? Určitě (ano).*

(24) *Tuším, že bude sněžit. (postojový predikátor) x Bude tuším sněžit.
(epistémická částice)¹⁴*

2 ČESKÝ NÁRODNÍ KORPUS

Český národní korpus je online portál zpřístupňující korpusy v elektronické podobě. Korpusy jsou rozděleny na synchronní a diachronní, mluvené a psané, paralelní a jednojazyčné. Samotný projekt Český národní korpus vznikl v roce 1994 a je provozován především pracovníky z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy z Ústavu Českého národního korpusu a Ústavu teoretické a počítačové lingvistiky. Vypomáhá jim i řada externistů z celé České republiky, zejména při sběru materiálů a koordinaci dílčích činností. Na online portálu nalezneme aplikace KonText, Slovo v kostce, SyD, Treq, KWords, Morfio, Calc. Každá aplikace se zaměřuje na práci s korpusy jiným způsobem.¹⁵

2.1 APLIKACE KONTEXT

Aplikace KonText umožňuje práci s korpusy. Lze pracovat s dostupnými korpusy nebo si vytvořit vlastní subkorpus. V aplikaci lze zkoumat frekvence lemmat, slovních tvarů, dokumentů a typů textů a kolokace. Dále lze v aplikaci zobrazovat výsledky dle zadaných atributů a nastavovat různé filtry. Výsledky vyhledávání můžeme ukládat v různých formátech.¹⁶

2.1.1 MLUVENÝ KORPUS ORAL v1

Korpus ORAL v1 obsahuje nahrávky neformálních rozhovorů rodilých mluvčích z celé České republiky a několik nahrávek formálních situací. Nahrávky byly pořizovány v přirozeném prostředí v letech 2002–2011. Korpus ORAL v1 vznikl

¹⁴ Podobné příklady uvádí Miroslav Grepl, Marek Nekula (2017): EPISTÉMICKÁ ČÁSTICE. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

URL: https://www.czechency.org/slovník/EPISTÉMICKÁ_ČÁSTICE (poslední přístup: 31. 1. 2023) a Mluvnice češtiny 3. Skladba. Praha: Academia, 1986. s.365–366

¹⁵ ÚSTAV ČESKÉHO NÁRODNÍHO KORPUSU. *Vítejte na wiki Českého národního korpusu* [online] [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://wiki.korpus.cz/doku.php/start>

¹⁶ ÚSTAV ČESKÉHO NÁRODNÍHO KORPUSU. *KonText* [online] [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://wiki.korpus.cz/doku.php/manualy:kontext:index?redirect=1>

spojením již existujících mluvených korpusů ORAL2006, ORAL2008 a ORAL2013. Korpus byl dále doplněn o ORAL-Z, který obsahuje i nahrávky z formálních situací. Korpus ORAL v1 obsahuje 1 546 nahrávek rozhovorů, na kterých se podílelo 1 297 různých rodilých mluvčích. U nahrávek lze zjistit z jaké nářeční oblasti mluvčí pocházejí, jestli se jedná o muže či ženu, jakého dosáhli vzdělání, kolik jim je let, kdy byla nahrávka provedena, z jakého korpusu pochází, jaký vztah mezi sebou mluvčí mají, jestli se jedná o rozhovor formální či neformální, kdy a kde se rozhovor odehrává a počet mluvčích. Každý mluvčí má svou vlastní přezdívku složenou z náhodně vybraného křestního jména odpovídajícího pohlaví a identifikačního čísla. Korpusy ORAL2013 a ORAL-Z jsou doplněny o zvukovou část nahrávky. Korpus ORAL2013 zachycuje 15 slov a korpus ORAL-Z zachycuje 25 slov. Korpusy doplněné zvukovou nahrávkou (korpusy ORAL2013 a ORAL-Z) zobrazují dialog novým způsobem. Názorně zobrazují střídání mluvčích a zachycují i souběžný hovor mluvčích.¹⁷

2.1.2 MLUVENÝ KORPUS ORAL v1 A MLUVENÝ KORPUS ORTOFON v2

Korpus ORTOFON navazuje na korpus ORAL v1. Jedná se také o korpus zachycující neformální mluvenou češtinu. Zachycuje nahrávky z let 2012–2017. ORTOFON obsahuje 332 nahrávek pořízených 624 různými rodilými mluvčími. Při tvorbě tohoto korpusu se dbalo na jeho vyváženost v oblastech pohlaví, věku, vzdělání a nářeční oblast pobytu do 15 let, aby se omezil vliv idiolektu. Korpus ORTOFON byl v roce 2020 rozšířen o nahrávky z let 2012–2019. Rozšířený korpus nese název ORTOFON v2. Rozšířená verze na rozdíl od původního korpusu není vyvážená. Nová verze se snaží zpřístupnit co nejvíce sebraného materiálu. ORTOFON v2 obsahuje 615 nahrávek namluvených 960 různými rodilými mluvčími.¹⁸

¹⁷ ÚSTAV ČESKÉHO NÁRODNÍHO KORPUSU. *Korpus ORAL* [online] [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:oral>

¹⁸ ÚSTAV ČESKÉHO NÁRODNÍHO KORPUSU. *Korpus neformální mluvené češtiny s víceúrovňovým přepisem: ORTOFON* [online] [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:ortofon>

2.1.3 PSANÝ KORPUS SYN2020

Korpus SYN2020 navazuje na korpusy z řady SYN. Korpusy z řady SYN jsou vydávány v pětiletých intervalech. SYN2020 je korpus zaměřující se na současnou psanou češtinu z let 2015–2019. Obsahuje 114 211 textů z 3 910 dokumentů. Každý text obsahuje základní údaje o autorovi a o dokumentu, z kterého text pochází. Korpus SYN2020 rozděluje texty na beletrii, odbornou literaturu a publicistiku. Beletrie se dále dělí na prózu, kratší prózu, poezii a drama. Obořová literatura na odbornou literaturu, profesní literaturu, populárně naučnou literaturu, memoáry, autobiografii a administrativu. Publicistika se dále dělí na tradiční publicistiku a volnočasovou publicistiku.¹⁹

2.1.4 TRANSKRIPCE MLUVENÝCH KORPUSŮ ORAL v1 A ORTOFON v2

V mluvených korpusech jsou používány znaky a symboly, které zachycují část promluvy, která nelze vyjádřit slovy. Neznalost jejich významu by mohla vést ke špatné interpretaci jednotlivých promluv. Nedořčené nebo neúplné slovo označujeme hvězdičkou. Příklad (25) ilustruje nedořčené slovo v promluvě. Příklonné *s*, spojka *li* a *proň, zaň* označujeme křížkem (26). V korpusu ORAL v1 vkládáme nesrozumitelný úsek do kulatých závorek (27), stejně tak jako vysvětlivku v přepisu (28). V korpusu ORTOFON v2 nesrozumitelný úsek také vkládáme do kulatých závorek. Pokud promluvě není rozumět, tak se v závorce objeví číslo s odhadovaným počtem slov (29). Pokud si vysloveným slovem nejsme jisti, tak ho uvádíme také v kulatých závorkách (30). Neukončené promluvy značíme mínusem (31). Přerušeni promluvy značíme plusem na konci i na začátku přerušeni promluvy (32). Hezitaci značíme zavináčem (33). V korpusu ORTOFON v2 se rozlišuje hezitace kratší a delší. Kratší hezitace je označena jedním zavináčem (@), delší hezitace je označena dvěma zavináči (@@).

V mluvených korpusech jsou používány i interpunkční znaménka, které mají jiný význam než v psaných textech. Kratší pauzu označujeme jednou tečkou (34).

¹⁹ ÚSTAV ČESKÉHO NÁRODNÍHO KORPUSU. *Korpus SYN2020* [online] [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:syn2020>

Korpusy ORAL2006 a ORAL2008 tečku neužívají. Střední pauzu signalizují dvě tečky (35). Korpus ORTOFON v2 označuje dvěma tečkami i neverbální zvuky jako je smích, kašel atd. Korpusy ORAL2006 a ORAL2008 dvě tečky neužívají. Korpusy ORAL2006 a ORAL2008 jako jediné užívají čárku tam, kde se předpokládá konec věty (36). Otázky a tázací intonace jsou zakončeny otazníkem (37). Zvolací intonace je zakončena vykřičníkem²⁰ (38).

(25) *zas* zastavím se zítra*

(26) *tančila #s, tančila #li, pro #ň*

(27) *(nesrozumitelné)*

(28) *(smích)*

(29) *šel jsem se podívat (2) výstavu*

(30) *šel jsem projít podél (řeky)*

(31) *tak jsem na ni podíval a -*

(32)

A: Alenka mi přinesla +

B: no

A: + ten recept na bábovku

(33) *včera @ možná předevečirem*

(34) *sem mu odpověděla . třeba příště*

(35) *no .. zítra bych to mohla donést*

(36) *vona byla ještě dítě, to si nemůže pamatovat*

(37) *kdo to zvoní ?*

(38) *nekecej !²¹*

²⁰ ÚSTAV ČESKÉHO NÁRODNÍHO KORPUSU. *Transkripce v korpusu ORTOFON* [online] [cit. 2023-04-26]. Dostupné z: [https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:ortofon:pravidla?s\[\]=transkripce&s\[\]=korpusu&s\[\]=oral](https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:ortofon:pravidla?s[]=transkripce&s[]=korpusu&s[]=oral) a ÚSTAV ČESKÉHO NÁRODNÍHO KORPUSU. *Transkripce v korpusu ORAL* [online] [cit. 2023-04-26]. Dostupné z: [https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:oral:pravidla?s\[\]=transkripce](https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:oral:pravidla?s[]=transkripce)

²¹ Podobné příklady uvádí ÚSTAV ČESKÉHO NÁRODNÍHO KORPUSU. *Transkripce v korpusu ORTOFON* [online] [cit. 2023-04-26]. Dostupné z: [https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:ortofon:pravidla?s\[\]=transkripce&s\[\]=korpusu&s\[\]=oral](https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:ortofon:pravidla?s[]=transkripce&s[]=korpusu&s[]=oral) a ÚSTAV ČESKÉHO NÁRODNÍHO KORPUSU. *Transkripce v korpusu ORAL* [online] [cit. 2023-04-26]. Dostupné z: [https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:oral:pravidla?s\[\]=transkripce](https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:oral:pravidla?s[]=transkripce)

3 NEJFREKVENTOVANĚJŠÍ EPISTÉMICKÉ ČÁSTICE

Mezi nejfrekventovanější epistémické částice v mluvené češtině patří *asi*, *třeba*, *možná*, *určitě*, *snad* (viz Tabulka 1). Tyto epistémické částice jsou častěji užívány v mluvené češtině. V psaném textu se s nimi také setkáme, ovšem ne v takové frekvenci jako v mluveném projevu.

Tabulka 1 Porovnání relativní frekvence epistémických částic

epistémická částice	ORAL v1–Relativní frekvence (v i.p.m.)	SYN2020–Relativní frekvence (v i.p.m.)
asi	2 874,54	537,81
třeba	2 559,69	642,94
možná	736,12	460,21
určitě	530,36	209,17
snad	400,84	269,55

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

3.1 EPISTÉMICKÁ ČÁSTICE *ASI*

Nejfrekventovanější epistémickou částicí je částice *asi*. Zatímco v mluvených korpusech ORAL v1 a ORTOFON v2 připadá na jeden milion slov více než 2 800 výskytů výrazu *asi*, v korpusu psané češtiny SYN2020 je to jen asi 540 dokladů. V psaném textu nalezneme tuto epistémickou částici nejčastěji v dramatu. Není to nic překvapivého, jelikož drama se nejvíce přibližuje mluvenému projevu. Nejméně nalezneme tuto částici v administrativě (Tabulka 2). V mluveném projevu ji používají více ženy než muži (Tabulka 3), lidé se započatým či dokončeným vysokoškolským vzděláním (Tabulka 4) a lidé mladší 35 let (Tabulka 5). V psaném textu nalezneme epistémickou částici *asi* nejčastěji v blízkosti číslovek. Nejčastější kolokace tvoří s číslovkou *deset* a *dvacet*. Epistémická částice *asi* nejčastěji stojí za slovesem, a to jak mluveném projevu, tak v psaných textech. Běžně stojí i na začátku věty vedlejší či uvozuje další větu (Tabulka 7). V mluveném projevu tvoří kolokace především s citoslovci *ne* a *jo*. V korpusu ORAL v1 se dále pojí s číslovkou *tři*, v korpusu ORTOFON v2 však se slovesem *být* (Tabulka 6).

Tabulka 2 Frekvence epistémické částice *asi* v psaných textech

Textový typ	Relativní frekvence (v i.p.m.)
SCR: drama	722,98
NOV: próza	601,62
VER: poezie	365,42
SCI: odborná literatura	202,53
ADM: administrativa	16,83

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

Tabulka 3 Frekvence epistémické částice *asi* – pohlaví

	ORAL v1	ORTOFON v2
Pohlaví	Relativní frekvence (v i.p.m.)	Relativní frekvence (v i.p.m.)
Z: žena	3 014,47	3 028,68
M: muž	2 733,71	2 830,74

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

Tabulka 4 Frekvence epistémické částice *asi* – vzdělání

	ORAL v1	ORTOFON v2
Vzdělání	Relativní frekvence (v i.p.m.)	Relativní frekvence (v i.p.m.)
A: vysokoškolské (i započaté)	3 213,33	3 262,2
B: základní či střední	2 541,78	2 639,53

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

Tabulka 5 Frekvence epistémické částice *asi* – věk

	ORAL v1	ORTOFON v2
Věk	Relativní frekvence (v i.p.m.)	Relativní frekvence (v i.p.m.)
I: do 35 let	3 219,05	3 299,52
V: nad 35 let	2 484,74	2 534,56

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

Tabulka 6 Kolokace epistémické částice *asi*

SYN2020		ORAL v1		ORTOFON v2	
Lemma	logDice ²²	Lemma	logDice	Lemma	logDice
deset	8,1	ne	8,76	ne	8,66
10	7,7	jo	8,33	jo	8,32
dvacet	7,68	tři	8,28	být	8,15

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

²² Tato hodnota vzniká poměřováním frekvence bigramu s průměrnou frekvencí slov. Výpočet opomíjí velikost korpusu.

Tabulka 7 Nejfrekventovanější slovní druh před a za epistémickou částicí *asi*

	SYN2020		ORAL v1		ORTOFON v2	
Frekvence L1 ²³	verbum	136,46	verbum	754,83	verbum	740,85
Frekvence P2 ²⁴	numerál	159,76	verbum	590,09	verbum	597,52

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

3.2 EPISTÉMICKÁ ČÁSTICE *TŘEBA*

Druhou nejfrekventovanější epistémickou částicí je částice *třeba*. V psaných textech má však tato epistémická částice větší relativní frekvenci, než epistémická částice *asi*. Je tedy nejfrekventovanější epistémickou částicí v psaných textech. V mluvených korpusech je relativní frekvence této epistémické částice podobná. V korpusu ORAL v1 má relativní frekvenci okolo 2 500 dokladů a v korpusu ORTOFON v2 má relativní frekvenci okolo 2 700 dokladů. Relativní frekvence této částice v psaném korpusu je mnohem menší. Pohybuje se kolem 640 výskytů na jeden milion slov. Nejvíce se epistémická částice *třeba*, stejně jako epistémická částice *asi*, vyskytuje v dramatu. Nejméně ji nalezneme v próze (

Tabulka 8). Epistémickou částicí *třeba* v mluveném projevu více používají muži (Tabulka 9) a lidé se započatým či dokončeným vysokoškolským vzděláním (Tabulka 10). Obě tyto kategorie jsou však velice vyrovnané. Velký rozdíl je ve věkové kategorii, kdy lidé do 35 let užívají částici mnohem více častěji než lidé nad 35 let (Tabulka 11). V psaných textech se částice nejvíce pojí se slovy *nebo*, *i*, *být*. V mluvených projevech nejčastěji se slovy *i* a *když*. V korpusu ORAL v1 se dále nejvíce pojí se slovem *jako* a v korpusu ORTOFON v2 s *mít* (Tabulka 12). Jak v mluvených korpusech ORAL v1 a ORTOFON v2, tak v psaném korpusu SYN2020 je nejčastějším slovním druhem vyskytujícím se v blízkosti této epistémické částice sloveso (Tabulka 13).

²³ Frekvence slovního druhu před epistémickou částicí

²⁴ Frekvence slovního druhu za epistémickou částicí

Tabulka 8 Frekvence epistémické částice *třeba* v psaných textech

Textový typ	Relativní frekvence (v i.p.m.)
SCR: drama	455,86
SCI: odborná literatura	455,4
ADM: administrativa	406,2
VER: poezie	404,6
NOV: próza	376,63

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

Tabulka 9 Frekvence epistémické částice *třeba* – pohlaví

	ORAL v1	ORTOFON v2
Pohlaví	Relativní frekvence (v i.p.m.)	Relativní frekvence (v i.p.m.)
M: muž	2 632,14	2 838,61
Z: žena	2 521,84	2 662,43

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

Tabulka 10 Frekvence epistémické částice *třeba* – vzdělání

	ORAL v1	ORTOFON v2
Vzdělání	Relativní frekvence (v i.p.m.)	Relativní frekvence (v i.p.m.)
A: vysokoškolské (i započaté)	2 876,89	2 901,11
B: základní či střední	2 246,87	2 595,25

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

Tabulka 11 Frekvence epistémické částice *třeba* – věk

	ORAL v1	ORTOFON v2
Věk	Relativní frekvence (v i.p.m.)	Relativní frekvence (v i.p.m.)
I: do 35 let	3 204,1	3 445,75
V: nad 35 let	1 801,58	1 953,48

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

Tabulka 12 Kolokace epistémické částice *třeba*

SYN2020		ORAL v1		ORTOFON v2	
Lemma	logDice	Lemma	logDice	Lemma	logDice
nebo	7,77	i	8,73	i	8,77
i	7,65	když	8,33	když	8,12
být	7,57	jako	7,88	mít	8,06

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

Tabulka 13 Nejfrekventovanější slovní druh před a za epistémickou částicí *třeba*

	SYN2020		ORAL v1		ORTOFON v2	
Frekvence L1	verbum	276,26	verbum	648,88	verbum	727,18
Frekvence P1	verbum	164,88	verbum	487,13	verbum	504,96

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

3.3 EPISTÉMICKÁ ČÁSTICE *MOŽNÁ*

Třetí nejfrekventovanější epistémickou částicí jak v mluveném projevu, tak v psaných textech je částice *možná*. Frekventovanější je opět v mluveném projevu. V korpusu ORAL v1 i v korpusu ORTOFON v2 se relativní frekvence pohybuje okolo 740 výskytů na jeden milion slov. V psaných textech je opět relativní frekvence nižší, pohybující se okolo 460 dokladů. Na rozdíl od epistémických částic *asi* a *třeba* se tato epistémická částice vyskytuje v psaných textech nejčastěji v próze. Nejméně ji nalezneme opět v administrativě (Tabulka 14). Více ji v mluveném projevu používají muži (Tabulka 15), lidé se započatým či dokončeným vysokoškolským vzděláním (Tabulka 16) a lidé do 35 let (Tabulka 17). V psaných textech epistémickou částicí *možná* nalezneme nejčastěji ve spojení se slovy *dost*, *proto* a *dokonce*. V mluvených projevech ji nalezneme ve spojení se slovy *i* a *možná*. V korpusu ORAL v1 se dále nejvíce pojí se slovem *že* a v korpusu ORTOFON v2 se slovem *ani* (Tabulka 18). Jak v psaném korpusu SYN2020, tak i v mluveném korpusu ORTOFON v2 stojí epistémická částice *možná* nejčastěji na začátku věty nebo se před ní nachází interpunkce. V korpusu ORAL v1 před ní nejčastěji stojí zájmeno. Za touto epistémickou částicí se v mluvených korpusech i psaném korpusu nejčastěji nachází sloveso (Tabulka 19).

Tabulka 14 Frekvence epistémické částice *možná* v psaných textech

Textový typ	Relativní frekvence (v i.p.m.)
NOV: próza	777,49
SCR: drama	687,97
VER: poezie	529,81
SCI: odborná literatura	213,54
ADM: administrativa	67,3

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

Tabulka 15 Frekvence epistémické částice *možná* – pohlaví

	ORAL v1	ORTOFON v2
Pohlaví	Relativní frekvence (v i.p.m.)	Relativní frekvence (v i.p.m.)
M: muž	768,8	758,83
Z: žena	715,8	740,49

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

Tabulka 16 Frekvence epistémické částice *možná* – vzdělání

	ORAL v1	ORTOFON v2
Vzdělání	Relativní frekvence (v i.p.m.)	Relativní frekvence (v i.p.m.)
A: vysokoškolské (i započaté)	865,61	834,31
B: základní či střední	605,79	669,62

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

Tabulka 17 Frekvence epistémické částice *možná* – věk

	ORAL v1	ORTOFON v2
Věk	Relativní frekvence (v i.p.m.)	Relativní frekvence (v i.p.m.)
I: do 35 let	884,8	818,13
V: nad 35 let	563,06	671,06

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

Tabulka 18 Kolokace epistémické částice *možná*

SYN2020		ORAL v1		ORTOFON v2	
Lemma	logDice	Lemma	logDice	Lemma	logDice
dost	8,16	i	8,3	i	8,29
proto	7,69	možná	7,94	možná	7,97
dokonce	7,35	že	7,3	ani	7,6

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

Tabulka 19 Nejfrekventovanější slovní druh před a za epistémickou částicí *možná*

	SYN2020		ORAL v1		ORTOFON v2	
Frekvence L1	interpunkce, hranice věty	249,14	pronomen	127,32	interpunkce, hranice věty	130,83
Frekvence P1	verbum	146,84	verbum	173,85	verbum	158,95

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

3.4 EPISTÉMICKÁ ČÁSTICE *URČITĚ*

Čtvrtou nejfrekventovanější epistémickou částicí v mluveném projevu je částice *určitě*. Relativní frekvence této epistémické částice není v mluvených korpusech

vyrovnaná jako tomu bylo u předchozích epistémických částic. V korpusu ORAL v1 má relativní frekvenci okolo 530 dokladů, zato v korpusu ORTOFON v2 má relativní frekvenci okolo 460 dokladů. V psaném korpusu dosahuje relativní frekvence asi 200 dokladů. V psaných textech se stejně jako epistémické částice *asi* a *třeba* nejvíce vyskytuje v dramatu. Nejméně ji nalezneme v administrativě (Tabulka 20). Nejvíce tuto epistémickou částici používají v mluveném projevu lidé se započatým či dokončeným vysokoškolským vzděláním (Tabulka 22) a lidé do 35 let (Tabulka 23). Mluvené korpusy se neshodují v kategorii pohlaví. V korpusu ORAL v1 mnohem více používají tuto epistémickou částici ženy, zato v korpusu ORTOFON v2 ji používají spíše muži. Relativní frekvence obou pohlaví je však velmi vyrovnaná (Tabulka 21). Tato epistémická částic je v psaných textech nejvíce spojována se slovy *ne*, *zcela* a *to*. V mluveném projevu je nejvíce spojována se slovy *určitě* a *ne*. Dále se v korpusu ORAL v1 pojí se slovesem *znát* a v korpusu ORTOFON v2 se slovesem *jet* (Tabulka 24). Stejně jako epistémická částice *možná* se i tato epistémická částice nejvíce vyskytuje za interpunkcí nebo uvozuje další větu. V mluveném projevu ji nejčastěji nalezneme za zájmeny. Epistémická částice *určitě* nejčastěji stojí v psaných textech a v mluveném korpusu ORTOFON v2 před slovesem, v korpusu ORAL v1 nejčastěji stojí před interpunkcí nebo na konci věty (Tabulka 25).

Tabulka 20 Frekvence epistémické částice *určitě* v psaných textech

Textový typ	Relativní frekvence (v i.p.m.)
SCR: drama	347,79
NOV: próza	310,77
VER: poezie	63,88
SCI: odborná literatura	39,33
ADM: administrativa	14,42

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

Tabulka 21 Frekvence epistémické částice *určitě* – pohlaví

	ORAL v1	ORTOFON v2
Pohlaví	Relativní frekvence (v i.p.m.)	Relativní frekvence (v i.p.m.)
Z: žena	602,2	459,09
M: muž	448,32	484,32

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

Tabulka 22 Frekvence epistémické částice *určitě* – vzdělání

	ORAL v1	ORTOFON v2
Vzdělání	Relativní frekvence (v i.p.m.)	Relativní frekvence (v i.p.m.)
A: vysokoškolské (i započaté)	587,39	484,76
B: základní či střední	474,79	457,36

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

Tabulka 23 Frekvence epistémické částice *určitě* – věk

	ORAL v1	ORTOFON v2
Věk	Relativní frekvence (v i.p.m.)	Relativní frekvence (v i.p.m.)
I: do 35 let	582,48	518,93
V: nad 35 let	472,37	416,26

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

Tabulka 24 Kolokace epistémické částice *určitě*

SYN2020		ORAL v1		ORTOFON v2	
Lemma	logDice	Lemma	logDice	Lemma	logDice
ne	7,75	určitě	8,41	určitě	8,48
zcela	7,4	ne	6,94	ne	7,17
to	7,33	znát	6,61	jet	6,53

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

Tabulka 25 Nejfrekventovanější slovní druh před a za epistémickou částicí *určitě*

	SYN2020		ORAL v1		ORTOFON v2	
Frekvence L1	interpunkce, hranice věty	78,65	pronomen	122,14	pronomen	109,35
Frekvence P1	verbum	102,01	interpunkce, hranice věty	123,08	verbum	107,01

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

3.5 EPISTÉMICKÁ ČÁSTICE *SNAD*

Pátou nejfrekventovanější epistémickou částicí v mluveném projevu je částice *snad*. V psaném textu je tato epistémická částice frekventovanější než epistémická částice *určitě*. Epistémická částice *snad* má v psaném korpusu SYN2020 relativní frekvenci okolo 270 dokladů. V korpusu ORAL v1 má relativní frekvenci okolo 400 dokladů a v korpusu ORTOFON v2 okolo 330 dokladů. Jako jediná z nejfrekventovanějších epistémických částic má největší frekvenci v poezii. Nejméně ji opět nalezneme v administrativě (Tabulka 26). Více ji užívají

v mluveném projevu ženy (Tabulka 27). Velká změna nastává v kategorii vzdělání a věku, kde tuto epistémickou částici užívají více lidé se základním či středním vzděláním (Tabulka 28) a lidé nad 35 let (Tabulka 29). Ostatní nejfrekventovanější epistémické částice jsou více užívány lidmi se započatým či dokončeným vysokoškolským vzděláním a lidmi do 35 let. V psaných textech ji nejčastěji nalezneme ve spojení se slovy *ne*, *proto* a *ani*, v mluveném projevu nejčastěji se slovem *ani*. Korpus ORAL v1 se dále pojí se slovy *prý* a *snad*, v korpusu ORTOFON v2 se slovy *jediný* a *poprvé* (Tabulka 30). Stejně jako epistémická částice *určitě* stojí i tato epistémická částice v psaném textu nejčastěji za interpunkcí nebo uvozuje další větu. V mluveném projevu ji nalezneme nejčastěji za zájmeny. Za touto epistémickou částicí se v mluvených korpusech i v psaném korpusu nejvíce vyskytuje sloveso (Tabulka 31).

Tabulka 26 Frekvence epistémické částice *snad* v psaných textech

Textový typ	Relativní frekvence (v i.p.m.)
VER: poezie	903,74
SCR: drama	419,33
NOV: próza	402,58
SCI: odborná literatura	198,92
ADM: administrativa	9,61

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

Tabulka 27 Frekvence epistémické částice *snad* – pohlaví

	ORAL v1	ORTOFON v2
Pohlaví	Relativní frekvence (v i.p.m.)	Relativní frekvence (v i.p.m.)
Z: žena	440,29	353,2
M: muž	356,91	326,09

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

Tabulka 28 Frekvence epistémické částice *snad* – vzdělání

	ORAL v1	ORTOFON v2
Vzdělání	Relativní frekvence (v i.p.m.)	Relativní frekvence (v i.p.m.)
B: základní či střední	408,97	316,87
A: vysokoškolské (i započaté)	396,8	366,86

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

Tabulka 29 Frekvence epistémické částice *snad* – věk

	ORAL v1	ORTOFON v2
Věk	Relativní frekvence (v i.p.m.)	Relativní frekvence (v i.p.m.)
V: nad 35 let	405,14	345,62
I: do 35 let	400,69	336,7

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

Tabulka 30 Kolokace epistémické částice *snad*

SYN2020		ORAL v1		ORTOFON v2	
Lemma	logDice	Lemma	logDice	Lemma	logDice
ne	7,61	ani	8,48	ani	7,96
proto	7,33	prý	7,11	jediný	7,06
ani	7,31	snad	7,08	poprvé	6,92

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

Tabulka 31 Nejfrekventovanější slovní druh před a za epistémickou částicí *snad*

	SYN2020		ORAL v1		ORTOFON v2	
Frekvence L1	interpunkce, hranice věty	81,38	pronomen	108,62	pronomen	73,81
Frekvence P1	verbum	67,42	verbum	106,58	verbum	80,84

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

4 KOLOKACE MEZI PĚTI NEJFREKVENTOVANĚJŠÍMI EPISTÉMICKÝMI ČÁSTICEMI

Mezi pěti nejfrekventovanějšími epistémickými částicemi lze vytvořit dvacet pět kolokací. Nejfrekventovanější kolokací mezi pěti nejfrekventovanějšími epistémickými částicemi v korpusu ORAL v1 i v korpusu ORTOFON v2 je slovní spojení *asi asi*. Mezi nejméně frekventované kolokace patří v korpusu ORAL v1 spojení *třeba určitě*, *třeba snad*, *možná určitě*, *možná snad*, *určitě snad* a *snad určitě* s relativní frekvencí 0,16, která odpovídá jednomu dokladu. Nejméně frekventovanými kolokacemi v korpusu ORTOFON v2 jsou spojení *možná určitě*, *určitě třeba* a *snad třeba* s relativní frekvencí 0,39 odpovídající také jednomu dokladu. Korpus ORTOFON v2 nenalezl následující kolokace: *třeba snad*, *možná snad*, *určitě možná*, *určitě snad* a *snad určitě*.

Nejčastějšími kolokacemi mezi pěti nejfrekventovanějšími epistémickými částicemi je jejich zdvojování. Pokud budeme zdvojování nejfrekventovanějších

epistémických částic považovat za samostatnou skupinu a vyloučíme je z frekvenční tabulky, tak nejfrekventovanějším spojením bude *asi možná* v obou mluvených korpusech. Pro následující výzkum jsem rozdělila kolokace mezi pěti nejfrekventovanějšími epistémickými částicemi na dvě skupiny. Do první skupiny patří spojení stejných nejfrekventovanějších epistémických částic, dále nazývané jako kolokace zdvojené. Do druhé skupiny spadají spojení dvou odlišných nejfrekventovanějších epistémických částic, dále nazývané jako kolokace různých částic.

4.1 KOLOKACE ZDVOJENÉ

Kolokace zdvojené vznikají kolokací dvou stejných epistémických částic. Do této skupiny spadají spojení *asi asi*, *třeba třeba*, *možná možná*, *určitě určitě*, *snad snad*. Nejfrekventovanější zdvojenou kolokací v obou mluvených korpusech je spojení *asi asi* a nejméně frekventovanou zdvojenou kolokací v obou mluvených korpusech je spojení *snad snad* (Tabulka 32).

Tabulka 32 Frekvence zdvojených kolokací

Slovní spojení	ORAL v1	ORTOFON v2
	Relativní frekvence (v i.p.m.)	Relativní frekvence (v i.p.m.)
asi asi	17,29	17,57
třeba třeba	5,66	5,08
možná možná	5,19	5,08
určitě určitě	5,19	3,91
snad snad	1,57	1,17

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

4.1.1 ZDVOJENÁ KOLOKACE *ASI ASI*

Nejvíce užívanou zdvojenou kolokací v mluveném projevu je spojení *asi asi*. Mluvčí nejčastěji použije toto spojení, pokud potřebuje čas se zamyslet nad pokračováním promluvy (39) nebo pokud je jeho promluva narušována jiným mluvčím (40). Některé promluvy obsahují 3–4 *asi* po sobě. V těchto případech mluvčí váhá delší dobu nad pokračováním výpovědi (41). Zdvojené spojení ojediněle vyplňuje čas i při přirovnání blízkého předmětu k předmětu popisovaném v promluvě. Mluvčí při vyslovování spojení pravděpodobně hledá předmět ve svém nejbližším okolí, aby si posluchači mohli předmět z promluvy vizualizovat (42). Pouze jedna promluva obsahovala náznak řečnické otázky mluvčího k posluchači. První *asi* z promluvy působí jako řečnická otázka mluvčího k posluchači, která je

vzápětí doplněná druhým *asi* a následně mluvčí pokračuje ve vyprávění (43). Pouze v jednom případě se jednotlivá *asi* vztahovala k jiné části promluvy. První *asi* se vztahuje k části promluvy, která odkazuje na to, že mluvčí dal *asi* mobil do kapsy. Druhé *asi* odkazuje na část promluvy, která říká, že *asi* kapsu nezapnul (44).

(39) *to je kluk kterýho třeba já znam asi asi pět let jako* (ORAL v1)

(40)

A: *tam* +²⁵ B: *asi*

B: *asi jo říkal že vás tam* (ORAL v1)

(41) *asi asi asi asi jo no* (ORAL v1)

(42)

(smích) ale venku a bylo to zadarmo vole , ne voni nám tam dali nějakou půdu jako takovou že že to bylo vysoký asi asi tak jako je ta klika támhle , (ORAL v1)

(43)

koukala vono to tam nechávalo i trošku ty mapičky říkám sakra to je divný , tak sem se podívala na ten recept a já jediný co tam bylo dobře tak sem tam dala dobře va (smích) vajíčka a a co asi asi dvě lžíce jogurtu nebo něco , protože já sem si blbě převedla ty čárky a dala sem všechno jako vo desetinný (smích) místo míň ,* (ORAL v1)

(44)

A: *ten traktor teda @ že pojedem do těch Jaroměřic (nesrozumitelné) strčil sem mobil do kapce asi*

B: *hmm . hmm* + A: *asi sem to nezamčel nebo něco* (ORAL v1)

4.1.2 ZDVOJENÁ KOLOKACE TŘEBA TŘEBA

Druhou nejčastější zdvojenou kolokací v korpusu ORAL v1 je *třeba třeba*. V korpusu ORTOFON v2 má spojení *třeba třeba* stejnou relativní frekvenci jako spojení *možná možná* (Tabulka 32). Spojení *třeba třeba* mluvčí volí ze stejných důvodů jako spojení *asi asi*. Většinou tímto spojením vyplňuje čas při přemýšlení nad pokračováním promluvy (45). V některých případech dochází k opakování epistémické částice kvůli souběžné promluvě mluvčích (46). Pouze v jedné promluvě se epistémická částice *třeba* objevila třikrát za sebou (47). Opět se jednalo

²⁵ A + B signalizuje, že oba mluvčí mluví zároveň

o rozváznější přemýšlení nad pokračováním promluvy jako tomu bylo u zdvojeného spojení *asi asi*.

(45)

takle @ já nikdy sem nedal na . na řeči kerý třeba třeba (nesrozumitelné) kolujou . jo všude @ nebo to nikdy sem (ORAL v1)

(46)

A: tak von na tom páse to třeba neměl v tom Humpolci . co ty víš + B: a třeba třeba Ven třeba to . třeba Vendu* . Vendula zařídí . jen se (ORAL v1)*

(47)

třeba třeba třeba vůbec mně vadí prostě to start menu prostě mi vadí , tam se ti vobjeví iks prostě složek (ORAL v1)

4.1.3 ZDVOJENÁ KOLOKACE MOŽNÁ MOŽNÁ

Třetí nejpoužívanější zdvojenou kolokací v korpusu ORAL v1 je *možná možná*. Toto spojení nejčastěji mluvčí volí ze stejného důvodu jako tomu bylo u předchozích dvou spojení. Opět toto spojení mluvčí použije při přemýšlení nad pokračováním promluvy (48) nebo při promluvě dvou mluvčích zároveň (49). V některých promluvách se epistémická částice *možná* vyskytuje i třikrát za sebou. Spojení *možná možná možná* mluvčí většinou použije, pokud delší dobu přemýšlí nad formulováním svých myšlenek (50) nebo při mluvení dvou mluvčích zároveň (51). Ve dvou případech spojení *možná možná* zakončuje myšlenku mluvčího. Při vyslovení prvního *možná* mluvčí přemýšlí nad pokračováním rozmluvy. Při vyslovení druhého *možná* mluvčí ukončuje rozmluvu nad danou problematikou, ihned ovšem navazuje jiným tématem (52, 53).

(48)

možná možná prostě je takovej no , i když zase po kom ? když vy ste taková veselá váš muž taky je takovej jako nekonfliktní , (ORAL v1)

(49) A: *možná možná* asi základ + B: určitě . pak máš

(50) *možná možná možná* nekupoval protože neměli, (ORAL v1)

(51)

A: *to je jedno z Úzké pojeděš zadarmo autobusem a hotovo +*
B: (nesrozumitelné) *mož* mož* možná možná (nesrozumitelné) možná*
(ORAL v1)

(52)

tak možná možná , no já sem se těšila do toho Národního divadla protože vo Ženíškovi Ženíšek má teďka výstavu vid' tech obrazů ve Valdštejnský jízdárně,(ORAL v1)

(53)

možná možná .. já budu muset běžet člověče na tu přednášku (ORTOFON v2)

4.1.4 ZDVOJENÁ KOLOKACE URČITĚ URČITĚ

Čtvrtou nejpoužívanější zdvojenou kolokací dle obou mluvených korpusů je spojení *určitě určitě*. Mluvčí užívá toto spojení, pokud chce zdůraznit svůj souhlas (54) nebo vyjádřit souhlas během konverzace (55). Ke zdvojení dochází i při mluvení dvou mluvčích zároveň (56). Mluvčí v některých případech vyslovuje první *určitě* ještě při promluvě jiného mluvčího a druhým *určitě* začíná svou promluvu (57). V některých případech nalezneme epistémickou částici *určitě* i třikrát za sebou a v jednom nálezu i pětkrát za sebou. Spojení *určitě určitě určitě* mluvčí vyslovuje, pokud chce ještě více umocnit svůj souhlas (58) nebo při přerušení jiným mluvčím (59). Pouze v jednom nálezu mluvčí použil epistémickou částici *určitě* pětkrát za sebou. K tomuto spojení se mluvčí uchýlil, jelikož vyjadřoval souhlas po dobu souběžné promluvy s druhým mluvčím (60).

(54)

A: to víš no , ale víš co , vono jako říkaj i ty navigátoři že jako proto dostávají i takový ty vyšší platy a všechno že to je asi hrozně jako na psychiku nápor že jo no , (ORAL v1)

*B: to si myslím no **určitě určitě** ,*

(55)

A: na internetu z ňákou nedělí .. jako předběžně že bysme se dohodli

*B: **určitě určitě***

A: ta Katka by taky mohla jít (ORAL v1)

(56)

A: voddělit ten rybník vod tý zeleninový zahrádky ňákou

*A: stěnou ne + B: **určitě určitě** (ORAL v1)*

(57)

*A: a tak tam s těma postavama se dá obecně prostě dělat co chceš vlastně + B: tak .. tak tak .. **určitě***

B: **určitě** . no . @@ t* - (ORTOFON v2)

(58)

A: *stačí to ne ? na to naštipání ?*

B: *jo určitě určitě určitě* , (ORAL v1)

(59)

A: *hmm no jako ta kombinace určitě určitě +*

B: *jo ,*

A: + **určitě** nejlepší no , *ted' jako jestli ten externí nebo interní mikrofon ,*

(ORAL v1)

(60)

A: *určitě .. určitě no protože I doufám že už přišly .. určitě .. určitě určitě určitě určitě já je najdu teda + B: a jen jsem to tam tak jako teoreticky . na* . *črtávala si* (ORTOFON v2)

4.1.5 ZDVOJENÁ KOLOKACE *SNAD SNAD*

Pátou zdvojenou kolokací, která se v mluveném projevu vyskytuje pouze v několika málo případech, je kolokace *snad snad*. Mluvčí volí vždy tuto variantu, pokud si není zcela jistý situací, o které hovoří, a tudíž potřebuje několik málo sekund na promyšlení sdělované informace (61). I epistémickou částici *snad* nalezneme v některých promluvách víckrát za sebou. Jedná se o situace, kdy mluvčí váhá nad svou odpovědí (62) nebo když mluvčí mluví souběžně s jiným mluvčím, přičemž opakováním epistémické částice *snad* potvrzuje vyslovenou nejistotu mluvčího upozorňujícího na danou situaci, a doufá, že situace bude pozitivně vyřešena (63). V jednom případě byla epistémická částice *snad* použita několikanásobně z důvodu zakoktání se mluvčího (64).

(61) *na dělení mu Áda dává **snad snad** patnáct to je moc* , (ORAL v1)

(62)

A: *myslíte že je tam nějaký místo na sezení že bych si tam někde ?*

B: ***snad snad snad** jo* , (ORAL v1)

(63)

A: *„vytiskneme ty seznamy snad bude .. dost papíru kdyžtak přikoupíme než by –“ + B: „**snad snad .. snad . snad**“* (ORTOFON v2)

(64) *že **snad . snad snad** si to ne* ne* nebudu ted' jako vššet* (ORAL v1)

4.2 KOLOKACE RŮZNÝCH ČÁSTIC

Kolokace různých částic vznikají kolokací dvou odlišných epistémických částic. Do této skupiny spadá dvacet kolokací. Řadíme mezi ně spojení *asi možná*, *asi určitě*, *asi třeba*, *možná asi*, *možná třeba*, *třeba asi*, *snad asi*, *asi snad*, *třeba možná*, *určitě třeba*, *určitě asi*, *snad třeba*, *určitě možná*, *snad možná*, *třeba určitě*, *třeba snad*, *možná určitě*, *možná snad*, *určitě snad*, *snad určitě*. Mluvené korpusy ORAL v1 a ORTOFON v2 se v relativní frekvenci, seřazené od nejfrekventovanějších kolokací různých částic po nejméně frekventované kolokace různých částic, shodují pouze ve třech případech, a to u spojení *asi možná*, *asi třeba* a *možná asi* (Tabulka 33). Korpus ORTOFON v2 nenalezl ani jedno spojení *třeba snad*, *možná snad*, *určitě možná*, *určitě snad* a *snad určitě*. Korpus ORAL v1 našel vždy alespoň jednu promluvu ke každé kolokaci různých částic. Následující rozbor jednotlivých kolokací různých částic bude vycházet z relativní frekvence korpusu ORAL v1. Kromě spojení *asi možná*, které je zřetelně nejpoužívanější kolokací různých částic, jsou ostatní spojení rozdělena do skupin dle relativní frekvence korpusu ORAL v1. Skupiny nesou název Skupina s relativní frekvencí 3,0–4,0, Skupina s relativní frekvencí 2,0–3,0, Skupina s relativní frekvencí 1,0–2,0 a Skupina s relativní frekvencí 0–1,0.

Tabulka 33 Frekvence kolokací různých částic

Slovní spojení	ORAL v1	Slovní spojení	ORTOFON v2
	Relativní frekvence (v i.p.m.)		Relativní frekvence (v i.p.m.)
asi možná	7,07	asi možná	9,76
asi určitě	3,93	možná třeba	3,91
asi třeba	3,77	asi třeba	3,52
možná asi	3,46	možná asi	3,52
možná třeba	2,67	asi určitě	3,12
třeba asi	1,89	třeba možná	3,12
snad asi	1,73	asi snad	2,34
asi snad	1,57	třeba asi	1,56
třeba možná	0,63	snad asi	1,56
určitě třeba	0,47	snad možná	1,17
určitě asi	0,47	třeba určitě	0,78
snad třeba	0,47	určitě asi	0,78
určitě možná	0,31	možná určitě	0,39
snad možná	0,31	určitě třeba	0,39
třeba určitě	0,16	snad třeba	0,39
třeba snad	0,16	třeba snad	0
možná určitě	0,16	možná snad	0
možná snad	0,16	určitě možná	0
určitě snad	0,16	určitě snad	0
snad určitě	0,16	snad určitě	0

Zdroj: ČNK, zpracování vlastní

4.2.1 KOLOKACE RŮZNÝCH ČÁSTIC *ASI MOŽNÁ*

Nejfrekventovanější kolokací různých částic v obou mluvených korpusech je spojení *asi možná*. Nejčastěji toto spojení mluvčí volí, pokud si není zcela jist o sdělované informaci (65) nebo o svém rozhodnutí (66), které hodlá sdělit, proto se uchýlí k použití dvou epistémických částic za sebou. Obě částice vyjadřují nejistotu a jejich kombinací mluvčí zesiluje míru nejistoty, zároveň však tímto spojením vyjadřuje, že nad sdělovanou informací uvažuje. Pouze v jednom případě se spojené epistémické částice vázaly k jiné části sdělované informace. Epistémická částice *asi* se vázala k informaci *rok*. Epistémická částice *možná* se vázala k informaci *dva*. Mluvčí v této promluvě použil toto spojení, jelikož zpočátku odhadoval, že má řídičský průkaz *asi rok*, náhle však došlo k úpravě sdělené informace na *možná dva* (67).

(65)

*on tam má dobré jo . on tam má nákej jako **asi možná** to je nákej bio* (ORAL v1)

(66)

*to jo a tak tam tam se to asi uplatní nebo nákej výzkum nebo něco takovýho tam **asi možná** jo ale . tim tim končí že jo .* (ORAL v1)

(67) *no as* no já ho mám rok **asi možná** už dva ,* (ORAL v1)

4.2.2 SKUPINA S RELATIVNÍ FREKVENCÍ 3,0–4,0

Do této skupina spadají spojení *asi určitě* s relativní frekvencí 3,93, *asi třeba* s relativní frekvencí 3,77 a spojení *možná asi* s relativní frekvencí 3,46. Spojení *asi určitě* vyjadřuje částečně jistotu i nejistotu. Spojením těchto dvou epistémických částic mluvčí naznačuje, že je o něčem přesvědčen (*určitě*), ale není si o tom na sto procent jist (*asi*) (68). Spojení může vzniknout i při autokorekci mluvčího (69). Mluvčí zpočátku vyřkne epistémickou částicí *asi* vyjadřující nejistotu nad sdělovanou informací, vzápětí však dojde k opravě vlastního výroku a mluvčí použije epistémickou částicí *určitě* vyjadřující jistotu nad sdělovanou informací. Spojení *asi třeba* mluvčí používá ve třech případech. Za prvé, pokud se snaží odhadnout délku, počet něčeho či vzdálenost (70). Za druhé, pokud uvádí příklad, ale není si jím zcela jist (71). Za třetí, mluvčí použije spojení, pokud vyslovuje svou vlastní domněnku k nějaké situaci (72). Spojením *možná asi* mluvčí vyjadřuje svou vlastní domněnku (73), odhad (74) nebo nejistotu při rozhodování (75).

(68) *tak .. asi jo dyž to bylo v krematoriu .. asi jo . **asi určitě** jo* (ORAL v1)

(69)

*jí vodepsala že se nikdo nevozval takže asi nikdo nic nechce . víc sem neto . vona psala Zděně . Zděna neměla kredit aby jí vodpověděla vona by si ho asi nechala Zděna říkala udělat vod ní . no ne **asi určitě** . ale že neměla kredit aby jí . vodpověděla . a že dyž přišel Honza domu že na to uplně zapomněla takže neví taky jesi se urazila protoe vona dřív mi vypisovala . @ že mě má ráda že se* (ORAL v1)

(70)

*nebo . eště dyl co já vim .. a těch otázek timle stylem je **asi třeba** tři sta padesát prtože . se to nasčítá . a to mně přide vyloženě ujetý teda .* (ORAL v1)

(71)

*chodí každý týden tady k nám . jako jo občas to odpadne že jako že já jedu (nesrozumitelné) ale je takový . jako . že mě vždycky strašně .. dovede normálně zaujmout díky tomu že **asi třeba** on se mnou dělá učebnici . dělá se mnou lekci . další týden druhou třetí . a za ten další týden udělá úplně něco jiného viš jako že to (nesrozumitelné) úplně jiné materiály . že tě nenechá vklouznou do (ORAL v1)*

(72)

*jo protože von nějakej tam jel až do Žiliny tak jel **asi třeba** zas zpátky ze Žiliny ten druhej směr (ORTOFON v2)*

(73) ***možná asi** píše tu diplomku (ORAL v1)*

(74)

*teplota naštěstí dobrá že vlasně pak .. neklesalo to nějak možná bylo lehce pod nulou ale .. bylo kolem nuly @ **možná asi** bylo kolem nuly .. ale nebylo jako nějak mrazy to ne jako že by . že by že by mrznul úplně člověk to ne .. (ORAL v1)*

(75)

***možná asi** na trámky bych to udělal jo na nějaký pěkný trámky hranolky a (ORAL v1)*

4.2.3 SKUPINA S RELATIVNÍ FREKVENCÍ 2,0–3,0

Do této skupiny spadá pouze spojení *možná třeba* s relativní frekvencí 2,67. Spojení *možná třeba* mluvčí používá při vyjadřování své domněnky (76), při uvažování nad daným tématem (77), při odhadování (78) nebo při uvádění příkladu, kterým si není zcela jistý (79).

(76)

*to viš že jo . akorát **možná třeba** pan . Dubský tam vzadu votevřel (ORAL v1)*

(77)

*hmm to je možný . **možná třeba** nejsou jako když to nahrávaj . tak třeba nejsou ve studiu (ORTOFON v2)*

(78)

*v pátek toho člověka . překecáme že třeba skončíme ve štyry já zjistim kde to je a **možná třeba** v pět . v šest bysme mohli vyrazit ale dřív asi těžko . já nevim v kolik takle vyrážíte do Alp (ORAL v1)*

(79)

je taky šílený protože to fakt musej potom řít . žít pořád někde ve stínu nebo někde . chr . musej se . extrémně chránit jo . a sou k tomu právě eště jako další věci jako že tam . **možná třeba** i ta zraková porucha . to taky možná s tím souvisí jo . jo . že to pude do nějakýho syndromu . takovýho nějakýho zvláštního no . a tak to má třeba zase ště* . štěstí že je takle extrémně (ORAL v1)*

4.2.4 SKUPINA S RELATIVNÍ FREKVENCÍ 1,0–2,0

Do této skupiny spadají spojení *třeba asi* s relativní frekvencí 1,89, *snad asi* s relativní frekvencí 1,73 a spojení *asi snad* s relativní frekvencí 1,57. Spojení *třeba asi* mluvčí nejčastěji použije při odhadu (80). Někdy toto spojení použije mluvčí při vyjadřování domněnky (81) nebo při uvádění příkladu, kterým si není jistý (82). Spojením *snad asi* vyjadřuje mluvčí nejčastěji odhad (83). V několika málo případech i svou domněnku (84). I spojení *asi snad* používá mluvčí nejčastěji při odhadu (85). V několika nálezech se tímto spojením snaží mluvčí vyjádřit důvěru jinému subjektu, která však není stoprocentní (86).

(80)

ty ale jako vopravdu vš tam jo výčep i . i hospoda . a teďka sme jeli zase kolem . tak výčep jako nevim takový jako velká spousta lidí a i normálně v hospodě **třeba asi** tři nebo čtyři stoly takle tam měli večer . nevim (ORAL v1)*

(81)

*hmm tak to **třeba asi** ohřáli v mikrovlnce jenom třeba tam mají mikrovlnku“ (ORTOFON v2)*

(82)

*ale tak zase citroën má takovou jednu výhodu . že citroëna si pravděpodobně nikdo nekoupí proto .. aby .. ho dal .. zaměstnanci a ten aby prostě s tím jezdil každý den . což **třeba asi** u té škodovky .. jedna dvě . ha te pé .. je úplně jasné že jo . že (ORAL v1)*

(83)

*a to Mrtvý jezero za posledních asi dvacet let . ustoupilo **snad asi** vo deset metřů normálně .. (ORAL v1)*

(84) *vona už byla **snad asi** aji puštěná myslim (ORAL v1)*

(85)

takle je to v lesích že jo .. že tam někoho našli asi snad po dvou měsících..

(ORAL v1)

(86)

no když se řídí ř řízením kamionu tak asi snad umí parkovat doufejme,*

(ORAL v1)

4.2.5 SKUPINA S RELATIVNÍ FREKVENCÍ 0–1,0

Do této skupiny řadíme spojení *třeba možná* s relativní frekvencí 0,63, spojení *určitě třeba*, *určitě asi* a *snad třeba* s relativní frekvencí 0,47, spojení *určitě možná* a *snad možná* s relativní frekvencí 0,31 a spojení *třeba určitě*, *třeba snad*, *možná určitě*, *možná snad*, *určitě snad* a *snad určitě* s relativní frekvencí 0,16. Mluvčí použije spojení *třeba možná*, když se snaží navrhnout řešení problému (87), nebo při sdílení vlastní domněnky (88). Spojení *určitě třeba* mluvčí používá, pokud je o něčem přesvědčen a zároveň udává příklad (89). Spojení *určitě asi* nalezneme v promluvě, pokud je mluvčí o sdělované informaci přesvědčen jako o téměř jisté (90). Spojením *snad třeba* mluvčí vyjadřuje odhad (91) nebo návrh (92). Spojení *určitě možná* použil mluvčí při váhavém souhlasu s druhým mluvčím (93). V jedné promluvě mluvčí použil toto spojení spíše omylem (94). Při promluvě totiž na chvíli ztratil kontrolu nad tím, co chce vlastně říci. Spojením *snad možná* mluvčí vyjadřuje odhad (95) nebo svou vlastní domněnku (96). Spojení *třeba určitě* vzniká autokorekcí mluvčího (97). V jednom případě došlo k tomuto spojení, jelikož mluvčí při svém vyjádření přehodil slovosled. V promluvě chtěl mluvčí *Petra* uvést jako příklad (*třeba Petr*) a k tomu doplnit, že *určitě* tam také nebyl. Ale tím, že přehodil slovosled slov *Petr* a *třeba*, tak vzniklo spojení *třeba určitě*. V této rozmluvě tedy lze spojení *třeba určitě* chápat dvojím způsobem, a to jako autokorekci nebo jako výsledek přehozeného slovosledu (98). Spojení *třeba snad* má pouze jeden nález. V tomto nálezu mluvčí vyjadřuje tímto spojením obavu (99). Spojení *možná určitě*, které má jeden nález, také vzniká autokorekcí mluvčího (100). Spojení *možná snad* také nalezneme pouze v jedné rozmluvě (101). V tomto nálezu se epistémická částice *možná* váže ke slovu *pondělí* a epistémická částice *snad* ke slovu *ne*. Mluvčí tímto spojením vyjadřuje, že *možná* půjdou ještě v pondělí, ale osobně doufá, že k tomu nedojde. Spojení *určitě snad* opět nalezneme pouze v jedné výpovědi (102). Mluvčí zpočátku je plně přesvědčen o sdělované

informaci, avšak náhle o sdělované informaci znejistí. I poslední zmíněné spojení *snad určitě* nalezneme pouze jednou (103). Mluvčí spojení použil jako reakci na promluvu jiného mluvčího.

(87)

hmm , sem třeba možná byla na záchodě že sem to měla rozsvícený, (ORAL v1)

(88)

tak třeba jí se to nelíbilo ale mně by se to třeba možná líbilo že jo , (ORAL v1)

(89)

tak voni určitě třeba taky ty ci cizí slova ňák musej měnit jakoby přizpůsobovat já nevím jestli (nesrozumitelné) , (ORAL v1)*

(90)

podle mého názoru . ten osobní kontakt je as asi dost důležitý a .. je určitě asi strašně důležité aby tu a tam vyšel .. (ORTOFON v2)*

(91)

mám pocit že říkali i dokonce že mají snad třeba i sto padesát tisíc denně na tom textilu (ORTOFON v2)

(92)

že teda se někam přihlásíme a tak . tak vždycky všichni no já ne to to já nemůžu a mně se to teď nehodí a to tak zase nic jo tak sem si říkala tak já už puđu fakt sama snad třeba do posilky jo ? (ORAL v1)

(93)

A: no že ekonomická síla se snaží prosadit svůj zájem prostřednictvím politiků.

B: o . určitě možna ano ale každopádně .. u nás .. je to krátkou dobu je to dvacet let to znamená dybychom se o tom bavili za padesát roků . tak už to bude zase jiné protože ty . firmy .. které se snaží (ORAL v1)

(94)

já taky do toho Španělska nepojedu , i když teďkon určitě možná bych ale pojedu možná na to na letní školu v říjnu do Madridu , (ORAL v1)

(95)

tak do Chomoutova to je snad čtyři minuty a do Horky snad možná šest nebo sedm no .. jako (ORTOFON v2)

(96)

*ateismu .. nějak tak podobně se to jmenovalo .. který on byl nějak **snad možná** zrušen po .. po roce devadesát .. osmdesát devět (ORTOFON v2)*

(97) *jo d* je to prostě .. jo jako **třeba určitě** jestli nám (ORTOFON v2)*

(98)

v @ a Petr **třeba určitě** taky ne .. v době kdy #s jaksi zvala na .. na tu pondělní .. událost (ORAL v1)*

(99)

*+ tak sme se nepřihlásily s Jarčou , vic lidí se nepřihlásilo na tenhle guláš s knedlíkem houskovým , no ale pak sme povídaly no tak **třeba snad** něco budou mit a pak někdo říkal prej bude držková polivka kdo bude chtět +(ORAL v1)*

(100)

*takže .. takže @ je tam **možná určitě** sou tam Slováci jednička dvojka Slováci . je možný že tam je .. (ORAL v1)*

(101)

*já doufám že my budeme už v práci skončíme v ten pátek že nebudeme muset .. možná ještě v to pondělí **možná snad** ne no tak uvidíme (ORAL v1)*

(102) *von **určitě snad** má na to aby si zařídil sám byt (ORAL v1)*

(103)

A: se to tam prostě voddělalo že jo a ten písek by se normálně prostě nainjektoval (nesrozumitelné) cementem , tak to udělá takovou tu velkou sraženinu že jo ? a dyby se to nainjektovalo hodně by se to tam nacpalo tak už to neseďá snad ani,

B: hmm snad , (smích)

*A: **snad určitě***

ZÁVĚR

V této práci jsme zjistili, že mezi pět nejfrekventovanějších epistémických částic, dle relativní frekvence korpusu ORAL v1, patří epistémické částice *asi*, *třeba*, *možná*, *určitě*, *snad*. V porovnání s relativní frekvencí psaného korpusu SYN2020 jsou epistémické částice častěji užívány v mluvených projevech. V psaných textech nalezneme tyto epistémické částice nejčastěji v dramatu a nejméně na ně narazíme v administrativě. V mluveném projevu častěji užívají tyto epistémické částice muži, lidé s vysokoškolským vzděláním a lidé ve věku do 35 let. Ovšem rozdíly jednotlivých kategorií pohlaví, věku a vzdělání nejsou zas tak odlišné, jak jsme na začátku práce předpokládali. Nejčastějším slovním druhem vyskytujícím se před těmito epistémickými částicemi v psaných textech je sloveso. V psaných textech také běžně uvozují další věty. V mluveném projevu se před nimi nejčastěji vyskytuje sloveso nebo zájmeno. Za epistémickými částicemi se jak v mluveném projevu, tak v psaných textech nejčastěji vyskytuje sloveso. Kombinací pěti nejfrekventovanějších epistémických částic vzniklo dvacet pět existujících spojení. Tato spojení lze rozdělit do dvou skupin, a to na kolokace zdvojené a kolokace různých částic. Kolokace zdvojené vznikají zdvojením epistémické částice, mluvčí epistémickou částici vysloví dvakrát či vícekrát po sobě. Existuje pět zdvojených spojení. Mezi ně řadíme spojení *asi asi*, *třeba třeba*, *možná možná*, *určitě určitě*, *snad snad*. Nejčastěji dochází k těmto spojení při přemýšlení mluvčího nad pokračováním promluvy. Výjimkou je zdvojená kolokace *určitě určitě*, kterou mluvčí zdůrazňuje svůj souhlas či nesouhlas s danou situací. Kolokace různých částic vznikají kombinací dvou odlišných částic. Do této skupiny spadá dvacet různých spojení. Pro lepší orientaci je tato skupina rozdělena podle relativní frekvence v mluveném korpusu ORAL v1 na čtyři podskupiny. Kolokace různých částic *asi možná* stojí mimo tyto čtyři podskupiny, jelikož relativní frekvencí výrazně převyšuje relativní frekvence ostatních spojení patřících do této skupiny. Podskupiny dělíme na skupinu s relativní frekvencí 3,0–4,0, skupinu s relativní frekvencí 2,0–3,0, skupinu s relativní frekvencí 1,0–2,0 a skupinu s relativní frekvencí 0–1,0. Do skupiny s relativní frekvencí 3,0–4,0 patří kolokace různých částic *asi určitě*, *asi třeba*, *možná asi*. Všechna tato spojení vyjadřují nejistotu. Do skupiny s relativní frekvencí 2,0–3,0 patří kolokace různých částic *možná třeba*, kterou mluvčí vyjadřuje nejčastěji svou domněnku, úvahu či odhad. Do skupiny

s relativní frekvencí 1,0–2,0 patří kolokace různých částic *třeba asi, snad asi, asi snad*. Tato spojení mluvčí nejčastěji užívá při odhadu času, délky a počtu. Do skupiny s relativní frekvencí 0–1,0 spadají kolokace různých částic *třeba možná, určitě třeba, určitě asi, snad třeba, určitě možná, snad možná, třeba určitě, třeba snad, možná určitě, možná snad, určitě snad, snad určitě*. Přičemž posledních šest spojení má v mluveném korpusu ORAL v1 pouze jeden doklad. Kolokace dvou různých částic se v této skupině nevyskytují v takovém množství, abychom mohli přesně definovat motivaci mluvčího tyto kolokace užívat. Tato práce byla zaměřena pouze na epistémické částice a jejich vzájemné kolokace v neformální mluvené češtině. Bylo by ovšem zajímavé výše zmíněné kolokace zkoumat i v psaných textech a následně porovnat motivaci mluvčího užívat tyto kolokace v projevech mluvených a psaných.

SEZNAM LITERATURY

GREPL, M. – KARLÍK, P.: *Skladba spisovné češtiny*. Praha: SPN, 1986. s 82–102

GREPL, M.: *Některé problémy jistotní modality*. Slovo a slovesnost, 40, 1979, s. 102–104.

GREPL, Miroslav. K podstatě modálnosti. In: *Otázky slovanské syntaxe 3: Sborník symposia Modální výstavba výpovědi v slovanských jazycích*. Brno, 1971, s.23–38

Mluvnice češtiny 2. *Tvarosloví*. Praha: Academia, 1986. s.233–234

Mluvnice češtiny 3. *Skladba*. Praha: Academia, 1986. s.355–367

PANEVOVÁ, J. a kol.: *Čas a modalita v češtině*. 1971. s. 97–99

INTERNETOVÉ ZDROJE

GREPL, M. – ŠIMÍK, R.: Epistémická modalita. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. 2017. URL: https://www.czechency.org/slovník/EPISTÉMICKÁ_MODALITA (poslední přístup: 31. 1. 2023)

Miroslav Grepl, Marek Nekula (2017): EPISTÉMICKÉ ČÁSTICE. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*.

URL: https://www.czechency.org/slovník/EPISTÉMICKÁ_ČÁSTICE (poslední přístup: 31. 1. 2023)

Stanislav Žaža (2017): VOLUNTATIVNÍ MODALITA. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. URL: https://www.czechency.org/slovník/VOLUNTATIVNÍ_MODALITA (poslední přístup: 31. 1. 2023)

ÚSTAV ČESKÉHO NÁRODNÍHO KORPUSU. *Dice a logDice* [online] [cit. 2023-04-12]. Dostupné z:

https://wiki.korpus.cz/doku.php/pojmy:asociacni_miry?redirect=1#dice_a_logdice

ÚSTAV ČESKÉHO NÁRODNÍHO KORPUSU. *KonText* [online] [cit. 2023-04-12]. Dostupné z:

<https://wiki.korpus.cz/doku.php/manualy:kontext:index?redirect=1>

ÚSTAV ČESKÉHO NÁRODNÍHO KORPUSU. *Korpus neformální mluvené češtiny s víceúrovňovým přepisem: ORTOFON* [online] [cit. 2023-04-12].

Dostupné z: <https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:ortofon>

ÚSTAV ČESKÉHO NÁRODNÍHO KORPUSU. *Korpus ORAL* [online] [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:oral>

ÚSTAV ČESKÉHO NÁRODNÍHO KORPUSU. *Korpus SYN2020* [online] [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:syn2020>

ÚSTAV ČESKÉHO NÁRODNÍHO KORPUSU. *Transkripce v korpusu ORAL* [online] [cit. 2023-04-26]. Dostupné z:

[https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:oral:pravidla?s\[\]=transkripce](https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:oral:pravidla?s[]=transkripce)

ÚSTAV ČESKÉHO NÁRODNÍHO KORPUSU. *Transkripce v korpusu ORTOFON* [online] [cit. 2023-04-26]. Dostupné z:

[https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:ortofon:pravidla?s\[\]=transkripce&s\[\]=korpusu&s\[\]=oral](https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:ortofon:pravidla?s[]=transkripce&s[]=korpusu&s[]=oral)

ÚSTAV ČESKÉHO NÁRODNÍHO KORPUSU. *Vítejte na wiki Českého národního korpusu* [online] [cit. 2023-04-12]. Dostupné z:

<https://wiki.korpus.cz/doku.php/start>

ZDROJE TABULEK

Kopřivová, M. – Laubeová, Z. – Lukeš, D. – Poukarová, P. – Škarpová, M.: *ORTOFON v2: Korpus neformální mluvené češtiny s víceúrovňovým přepisem*.

Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2020. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

Kopřivová, M. - Lukeš, D. - Komrsková, Z. - Poukarová, P. - Waclawičová, M. - Benešová, L. – Křen, M.: *ORAL: korpus neformální mluvené češtiny, verze 1 z 2. 6. 2017*.

Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2017. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

Křen, M. – Cvrček, V. – Henyš, J. – Hnátková, M. – Jelínek, T. – Kocek, J. – Kovářiková, D. – Křivan, J. – Milička, J. – Petkevič, V. – Procházka, P. – Skoumalová, H. – Šindlerová, J. – Škrabal, M.: *SYN2020: reprezentativní korpus psané češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2020. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

ZDROJE PŘÍKLADŮ

Kopřivová, M. – Laubeová, Z. – Lukeš, D. – Poukarová, P. – Škarpová, M.: *ORTOFON v2: Korpus neformální mluvené češtiny s víceúrovňovým přepisem*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2020. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

Kopřivová, M. - Lukeš, D. - Komrsková, Z. - Poukarová, P. - Waclawičová, M. - Benešová, L. – Křen, M.: *ORAL: korpus neformální mluvené češtiny, verze 1 z 2. 6. 2017*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2017. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

Křen, M. – Cvrček, V. – Henyš, J. – Hnátková, M. – Jelínek, T. – Kocek, J. – Kovářiková, D. – Křivan, J. – Milička, J. – Petkevič, V. – Procházka, P. – Skoumalová, H. – Šindlerová, J. – Škrabal, M.: *SYN2020: reprezentativní korpus psané češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2020. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>